

Ἄρα ὡν τὴν βλαστήσασαν, τὸ τὴν Ιερωσύνην πρὸς τὸ ἀειθαλὲς ἐν Χριστῷ προβήσασθαι καὶ τὸ τέλειον· τὰς δὲ πλάκας τῆς διαθήκης, τὰς τῆς καινῆς διαθήκης σαρκίνας πλάκας τῶν καρδιῶν· τὸν δὲ ἐν ἅπασιν χρυσόν, τὸ τιμιώτερα τῶν παρόντων εἶναι τὰ μέλλοντα. Ὑπεράνω δὲ τῆς κιβωτοῦ Χερουβίμ δόξης, κατασκευάζοντα τὸ Ιλαστήριον. Ἦν τι χρυσοῦν πέταλον Ἰουδαίοις πεποιημένον ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, καὶ Ιλαστήριον τοῦτο ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ τὸν Θεὸν ἐξιλεούμενον χρηματίζειν αὐτοῖς, ἐρωτῶσι περὶ τῶν κατεπειγόντων ἀπ' αὐτοῦ τὰ πρακτέα. Ἐπὶ τούτῳ Χερουβίμ ἐστῶτα δύο πεποιήτο, σύμβολα τῆς καθέδρας ὄντα τῆς θείας· διὰ τοίνυν τοῦ κατασκευάζοντος θρόνου τὸ Ιλαστήριον, τὸ παρεῖναι τε οἶμα τὸν ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ ἐπισκιάζειν ἐξιλεούμενον, ἐσημαίνεται.

A surum; *tabulae testamenti*, tabulas novi testamenti, corda scilicet hominum; aurum ex omni parte ventura praesentibus praestantiora esse... *Superque arcam erant Cherubim gloriae obumbrantia propitiatorium*. Hoc erat lamina aurea a Judaeis arcae imposita, et propitiatorium vocabatur, quia hic dignantem Deum cum ipsis conversari interrogabant quid sibi ad eum placandum faciendum. Desuper stabant Cherubim duo, symbola divinae sedis: per thronum propitiatorium obumbrantem indicabatur ideo, ipsum adesse qui throno insedebat, et propitio studio gentem fovere.

Hoc erat lamina aurea a Judaeis arcae imposita, et propitiatorium vocabatur, quia hic dignantem Deum cum ipsis conversari interrogabant quid sibi ad eum placandum faciendum. Desuper stabant Cherubim duo, symbola divinae sedis: per thronum propitiatorium obumbrantem indicabatur ideo, ipsum adesse qui throno insedebat, et propitio studio gentem fovere.

EJUSDEM

FRAGMENTA IN PSALMOS.

(Ex expositione Patrum Graecorum in Psalmos, int. Balth. Corderio.)

IN PSALMUM PRIMUM.

« Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον. »

Μετὰ ταῦτα παραληψόμεθα τὸ παρὰ τοῦ Ἀκύλα λεγόμενον, μεταπεφυτευμένον. Πόθεν γὰρ τὸ ξύλον, περὶ οὗ ὁ λόγος, μεταπεφυτεύεται ἐπὶ ταῖς τῶν ὑδάτων διαιρέσεις; Ἡ γὰρ ἐρριζωχὸς ἐν τῷ Πατρὶ, ἐπ' εὐεργεσία πολλῶν μεταπεφυτεύεται, εἰς τὸ καὶ ἄλλους μεταλαβεῖν αὐτοῦ τῆς εἰκόνας, τῆς κατὰ τὸ μεταπεφυτεῦσθαι λαμβανομένης. Οὐχ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Πατρὶ (ἔστι γὰρ), ἀλλ' ὅτι καὶ παρ' ἑτέροις γεγένηται. Ἡ καθ' ἑτέραν ἐπιβολήν, ἡ ψυχὴ ἐστὶ τοῦ Σωτῆρος, ἣν ἔλαβεν, ἐντεῦθεν μεταπεφυτευμένη ἐπὶ τὸν παράδεισον, ὅπου καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν φησιν, αὐτὸν μετὰ τὸ πάθος γεγονέναι, διηγούμενον αὐτὸν εἰρηκέναι τῷ μετανοήσαντι ληστῇ· *Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ*. Μεταπεφυτεύεται δὲ ἐκεῖ, ἵνα οἱ ἄξιοι σὺν Χριστῷ εἶναι, φωτιζονται ὑπ' αὐτοῦ τῷ τῆς γνώσεως φωτισμῷ, προκόπτοντες ἐν τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ, κατὰ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα δὲ οὕτως ἐξειλήφασμεν, ἐπειδὴ κυρίως ἐπὶ δένδρων λέγεται τὸ φέρειν καρπὸν. Τὸ δὲ διδόναι μᾶλλον ἐμφύχοις ἀρμόζει, καὶ ταῦτα λογικαῖς. Ζητητέον δὲ, εἰ ἔστι καιρὸς (τὸ ξύλον ζωῆς τοῦ καρποῦ λέγειν τὴν σοφίαν) καρπὸν ποτε μὴ ἔχειν, οὐχ ὅσιον, διὸ οὐκ εἴρηται, Ὅ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἐνέγκῃ ἐν καιρῷ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ. Καιρὸς δὲ αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἡ τοῦ λαμβάνοντός ἐστὶν ἐπιτηδειότης. Ὅσον γὰρ τὸ ἐπ' αὐτῷ, ἔτοιμός ἐστιν αἰεὶ διδόναι τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Τί δὲ τὸ φύλλον τῆς ζωῆς, τουτέστι τῆς σοφίας, οὐκ ἀπορρεῦσον, κατιδεῖν ἄξιον. Οὐκ ἄλλοθεν

B VERS. 3. « Et erit tanquam lignum. »

Post haec adjungamus id quod ab Aquila dictum est, *transplantatum*. Unde enim lignum, de quo hic sermo est, transplantatum fuit secus aquarum divisiones? Vel enim cum in Patre radicum esset, in commodum plurimorum transplantatum fuit, quo et alii participes existerent imaginis istius, quam in transplantatione assumpsit; non quod non sit in Patre (est etenim), sed quod etiam apud alios natus sit. Vel secundum aliam applicationem, anima Salvatoris, quam assumpserat, hinc transplantata est in paradysum, ubi etiam Evangelium ait ipsum post passionem exstitisse, narrans ipsum latroni poenitenti dixisse: *Hodie mecum eris in paradiso Dei*²³. Illuc autem transplantatus fuit, ut ii qui Christi consortio digni sunt, ab ipso illuminentur lumine cognitionis, secundum Dei sapientiam in rerum contemplatione proficientes. Haec autem sic accepimus, quia proprie de arboribus dicitur quod fructum ferant. Hunc autem dare, magis congruit rebus animatis, iisque rationalibus. Porro quaerendum an sit tempus (lignum vitae fructus dicendo sapientiam) quo fructum aliquando non habet, non sanctum, quia non est dictum quod fructum suum ferat in tempore suo, sed, quod fructum suum dabit in tempore suo. Tempus autem ejus dandi, est suscipientis opportunitas; quantum enim ex parte ipsius, semper parata est dare fructum suum. Quodnam autem sit folium vitae, id est, sapientiae, quod non diffluat, consideratione dignum. Verum id ca-

²³ Luc. xxiii, 43.

pere nequeunt, nisi qui in rebus naturalibus me-
diocriter versati sunt. Manifestum autem quod pro-
pter fructus, frugiferas arbores Creator jussit ger-
minare, propter quos per consequens fecit ea quæ
ipsis utilia sunt: fructibus autem utile est tegmen
foliorum, ut custodiantur. Hæc utique etiam in om-
nium sapientia considerare licet, in qua Conditor
universorum omnia fecit. Quædam enim primario
fiunt, quædam vero per consequentiam, pro-
pter ea quæ primario existunt. Primario siqui-
dem existit animal rationale, ad ejus vero usum
sunt pecora, et terræ germina. Nequaquam igitur
eorum quidem quæ primario facta sunt, causæ ex-
sistunt fructus arboris vitæ, cæterorum vero quæ
propter hæc creata sunt, folia: quorum nihil fru-
stra est, neque omnino extenuari dignum tanquam
vile, ut cadere mereatur, aut perire non custoditum.
Quin potius, ut sequitur: *Et omnia quæcunque fa-
ciet prosperabuntur.* Liceat enim ad quædam neces-
saria etiam abuti iis omnibus quæ ex consequenti
fiunt. Fructus porro Christi primario sit doctrina
illa, quæ cibus est perfectiorum; quemadmodum
homines fructibus vescuntur, pecora vero foliis. Li-
ceat quoque Scripturæ quosdam fructus dicere illos,
quos capiunt peritiores; folia vero, quibus simpli-
ciores nutriuntur. Cæterum ejus qui beatus prædi-
catur, et ligno vitæ comparatus est, fructus quidem
dici possint opera primaria, ut beneficentia, et stu-
dium sapientiæ; folia vero vitales ejus motiones:
quæ etiam haudquaquam negligendæ sunt, neque
dignæ ut pereant, quod cum intentione etiam ad Dei
gloriam omnia fiant.

Nonnulli apposuerunt illud secundum, *non sic.*
Sed nec Hebraicus textus id habet, neque quisquam
interpretum usus est istiusmodi dictionis repeti-
tione.

VERS. 3. « Filii hominum, usquequo gravi corde? »

Illud, *Filii hominum*, putabit aliquis periphrastice
dictum, uti mos est Græcis dicere: *Filii Achivorum.*
Alii vero a Salvatore sumpto exordio, qui multis
locis Filius hominis nuncupatus est, rationem etiam
investigare volent de cæteris hominibus, qui non
absolute sæpenumero dicuntur filii hominum nun-
cupati. Verumenimvero, quoad Salvatorem haud-
quaquam fuerit circumscriptio, cum Filius hominis
nominatur, ut cum dicitur: *Potestatem dedit ei*
*etiam judicium facere, quia Filius hominis est*²⁴.
Itaque hoc in genere sciendum est quod appellatio
hominis, quando quidem de sanctis enuntiatur, ad
vituperium sumitur, ut in illo: *Ego dixi: Dii estis,*
*et filii Excelsi: vos autem sicut homines moriemini*²⁵.
Quando vero peccatores pecora et bestię vocantur,
tunc in laudem ponitur, juxta illud: *Homines et ju-
menta salvabis, Domine*²⁶.

A δὲ λαθεῖν αὐτὸ ἐστίν, ἢ μετρίως τοῖς φυσικοῖς ἐπι-
διατρίψαντας. Δῆλον δὲ ὅτι διὰ τοὺς καρποὺς τὰ
καρποφόρα δένδρα ὁ Δημιουργὸς ἐκέλευσε βλαστῆ-
σαι, δι' οὓς τὰ ἐκείνοις χρειώδη κατ' ἐπακολούθησιν
πεποιήκε· χρεία δὲ σκέπης τοῖς καρποῖς τῆς ἀπὸ
τῶν φύλλων, φυλακῆς ἕνεκεν. Ταῦτα οὖν καὶ ἐπὶ τῆς
περὶ τῶν ὄλων σοφίας ἐστὶν ἰδεῖν, ἐν ἣ τὰ πάντα ὁ
τῶν ὄλων Δημιουργὸς πεποίηκεν. Ἄ μὲν γὰρ προ-
ηγούμεως γίνεται, ἃ δὲ κατ' ἐπακολούθησιν, διὰ τὰ
προηγούμενα. Προηγούμεως μὲν γὰρ τὸ λογικὸν
ζῶον, διὰ δὲ τὴν αὐτοῦ χρείαν κτήνη, καὶ τὰ ἀπὸ
τῆς γῆς φύόμενα. Μήποτε οὖν οἱ μὲν λόγοι τῶν προ-
ηγούμεως γεγονότων, οἱ καρποὶ εἰσι τοῦ δένδρου
τῆς ζωῆς· τῶν δὲ διὰ ταῦτα κτισθέντων τὰ φύλλα,
ἧν οὐδὲν μάταιόν ἐστίν, οὐδὲ ἐξουθενεῖσθαι πάντη
B ἄξιον ὡς εὐτελές, ἵνα ἔλθῃ πίπτειν καὶ ἀπορρεῖν,
μὴ φρουρούμενον. Καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ἐξῆς· Καὶ
πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατευσθεθήσεται. Ἔστι γὰρ
εἰς τινα ἀναγκαῖα καταχρήσασθαι, καὶ πᾶσι τοῖς ἐκ
τοῦ ἀκολουθήματος γενομένοις. Καρπὸς δὲ τοῦ
Χριστοῦ εἶη ἂν προηγούμεως ἡ διδασκαλία, ἡ τῶν
τιμιωτέρων τροφή· ὡσπερ τοῖς καρποῖς χρῶνται οἱ
ἄνθρωποι, φύλλοις δὲ τὰ βοσκήματα. Δυνατὸν δὲ καὶ
τῆς Γραφῆς καρποὺς τινὰς λέγειν, οὓς ἐκλαμβάνου-
σιν οἱ λογικώτεροι· φύλλα δὲ, οἷς τρέφονται οἱ
ἀπλούστεροι. Τοῦ δὲ μακαριζομένου, καὶ ὁμοιω-
μένου τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς, καρπὸς μὲν λέγοιτο τὰ
προηγούμενα ἔργα, ὁἷον εὐποιία, καὶ περὶ τὴν σοφίαν
ἀσχολία· φύλλα δὲ τὰ βιωτικὰ αὐτοῦ κινήματα·
C οὐδὲ ταῦτα ἄξια καταφρονεῖσθαι, οὐδὲ ἀπορρεῖν τῷ
μετὰ προσοχῆς καὶ εἰς δόξαν Θεοῦ πάντα ποιεῖν.

Τινὲς προστιθέασιν δεύτερον τὸ οὕτως· οὔτε δὲ τὸ
Ἑβραϊκὸν ἔχει αὐτὸ, οὔτε τις τῶν ἐρμηνευσάντων
ἐχρήσατο τῇ ταύτῃ ἀναλήψει τῆς λέξεως.

« Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι; »

Τὸ, *Υἱοὶ ἀνθρώπων*, ὁ μὲν τις οἰήσεται περιφρα-
στικῶς εἰρησθαι, ὡς καὶ Ἑλλησιν ἔθος· *Υἱὸς Ἀχαιῶν.*
Ἔτεροι δὲ ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀρξάμενοι, πολλαχοῦ
χρηματίζοντος Υἱοῦ ἀνθρώπου, τὴν αἰτίαν βουλήσον-
ται ἐξιχνεῦσθαι καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ
ἀπλῶς λεγομένων πολλάκις υἱῶν ἀνθρώπων χρημα-
τιζόντων. Οὐ δῆπου γὰρ καὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος πε-
ρίφρασις ἂν εἶη τὸ Υἱὸν ἀνθρώπου αὐτὸν ὀνομά-
ζεσθαι, ἐπεὶ λέγεται· *Ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ*
κρίσιν πειεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. Χρῆ τοῖ-
νον τοῦτο καθόλου γινώσκειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπος προσ-
ηγορία, ὅτε μὲν οἱ ἅγιοι προσαγορεύονται, ἐπὶ ὑπό-
γου λαμβάνεται, ὡς τὸ, *Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε, καὶ*
υἱοὶ Υψίστου, ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνή-
σκετε· ὅτε δὲ κτήνη καὶ θηρία, οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐπὶ
ἐπαίνου καλοῦ τάσσεται, ὡς τὸ· Ἀνθρώπους καὶ
κτῆνη σώσεις, Κύριε.

²⁴ Joan. v, 27. ²⁵ Psal. LXXXI, 6, 7. ²⁶ Psal. XXXV, 8

FRAGMENTA IN EPISTOLAM AD ROMANOS

E COMMENTARIIS THEODULI, E CATENA CRAMERI, NECNON E COD. MONACENSI.

I

E Catena Theoduli vet. Patrum Bibl. tom. VIII, 589.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

A

CAP. I.

« Πεπληρωμένους πάση ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόβου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας. »

(*) Καὶ ἐν τούτῳ τῷ τῆς ἀδικίας προσρήματι, κοινῇ τὰ εἰς ἀλλήλους αἰτιῶν πάντα περιλαβῶν ἀμαρτήματα, ἐν τοῖς ἐξῆς ἀπαριθμεῖται καθ' ἕκαστον. Καὶ πονηρίαν μὲν λέγει, τὸ ἐκ κατασκευῆς εἰς τινα παρὰ τοῦ πόνου γινόμενον· πλεονεξίαν δὲ, τὴν ὑπὲρ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλείονος βλάβην· κακίαν δὲ, τὴν τοῦ κακῶσαι τὸν πέλας σπουδὴν· φθόνον δὲ, τὴν ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίον καλοῖς βασκανίαν· φόβον δὲ, τὴν μέχρις ἀναιρέσεως κίνησιν· ἔριν δὲ, τὴν ἐπίφογον φιλονεικίαν· δόλον δὲ, τὰς ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλάς τε καὶ μηχανάς· κακοηθειαν δὲ, τὴν κακοτροπίαν· ψιθυρισμὸν δὲ, τὴν ὑπ' ὀδόντα τῶν παρόντων κακολογίαν· καταλαλίαν δὲ, τὴν εἰς ἀπόντας ὑπὸ τινῶν βλασφημίαν· θεοστυγεῖς δὲ, οὐ τοὺς ὑπὸ Θεοῦ μισουμένους (οὐ γὰρ αὐτῷ τοῦτο δεῖξαι πρόκειται νῦν), ἀλλὰ τοὺς μισοῦντας Θεόν· ὑβριστὰς δὲ, τοὺς θρασεῖς καὶ λοιδοροὺς· ὑπερηφάνους δὲ, τοὺς κατὰ τῶν οὐκ ἐχόντων ἐφ' οἷς ἔχουσι φουσημένους· ἀλαζόνας δὲ, τοὺς ἐφ' οἷς οὐκ ἔχουσιν ἀυχοῦντας ὡς ἔχοντας· ἐφευρετὰς κακῶν, τοὺς ἐπὶ τοῖς παλαιοῖς κακοῖς, ἕτερα καινοτομοῦντας κακά· γονεῦσι δὲ ἀπειθεῖς, τοὺς καὶ μέχρι τῶν γονέων ἀγνώμονας· ἀσυνέτους δὲ, τοὺς ἀσυνειδήτους, ὧν οὐδὲν ἀφρονέστερον· ἀσυνθέτους δὲ, τοὺς ταῖς συνθήκαις μὴ ἐμμένοντα; ἃς ἂν πρὸς τινὰς σύνθωνται· ἀστόργους δὲ, C τοὺς ἀπηνεῖς καὶ ἀφίλους· ἀσπόνδους δὲ, τοὺς ἀδιὰλλάκτους καὶ μνησικάκους· ἀνελεήμονας δὲ, τοὺς ἀκαμπεῖς καὶ ἀνευδότους πρὸς ἕλεον. Ἀλαζόνας. Εἰ γὰρ ὁ κατορθῶν, τῇ ἀλαζονείᾳ χρησάμενος ἐκένωσε τὰ κατορθωθέντα, ποίας ἂν εἴη τιμωρίας ἀξίως ἢ ἐν ἀμαρτίαις ἀλαζονευόμενος; Ἐφευρετὰς κακῶν. Ὅπερ μελετιόντων καὶ σπουδαζόντων ἴδιον, οὐ μὴν ἀγνοούντων. Ἀσυνθέτους ἀνελεήμονας. Ἀποσχονίζοντας ἀπὸ πάντων, τουτέστι, πάντας μισοῦντας καὶ ἀποστρεφομένους.

injuriarumque non immemores; immisericordes vero, inflexibiles, neque adeo ad misericordiam propensos. *Arrogantes*; si enim recte agens (si ostendet sese) in nihilum redegit ab se recte acta, et cum virtute, qualinam supplicio dignus fuerit qui in peccatis suis sese ostentat? *Inventores malorum, parentibus immorigeros, insipientes, foederis expertes, a charitatis affectu alienos, irreconciliabiles, immisericordes*: quod quidem exercentium sese proprium est, et studiose quidquam agentium; non certe ignorantium. Dissidentes ab omnibus hoc est, omnes odio prosequentes aversantesque.

(*) Græca deprompsimus ex catena OEcumenii in Epistolas sancti Pauli, tom. I, p. 210.